

Atatürk

Sanat ve Kültür

Ömer ERU / E. Vali Yardımcısı

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda çocukların, gençlerin ve halkın sanat eğitimi önemli bir devlet sorunu olarak ele alınmıştır. Atatürk'ün eğitim ve sanat eğitimi ile ilgili sözleri incelendiğinde; onun çok güçlü bir eğitimci olduğu anlaşılmaktadır. Hatta bir ulusu bütünleştiren ve güçlü kılan temel ögenin kültür olduğu inancındadır.

Henüz Cumhuriyet kurulmadan savaş yıllarında, 1921'de Ankara'da toplanan Maarif Kongresi açılış konuşmasında; yüzyıllarca süren yönetim boşluklarından kaynaklanan sorunların çözümlenmesinde

en büyük görevi kültür ve eğitime vermekte, millî eğitim programlarının geçmişten, doğudan, batıdan gelebilecek tüm olumsuz etkilerden uzak olması gerektiğine dikkatleri çekmektedir.

Atatürk, 1 Mart 1923'te TBMM'nin açış konuşmasında, eğitimin uygulanmalı ve yaşamsal olmasını önerir: "Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için gereksiz bir süs, bir baskı aracı ya da uygarlık zevkinden çok, yaşamda başarıya ulaşmayı sağlayan, işe yarar ve kullanılabilen bir araç durumuna getir-

mektir." Atatürk bu sözleri ile aynı zamanda sanat eğitiminin yaşamsal önemini de göstermiş olmaktadır.

22 Ekim 1922'de Bursa'da öğretmenlere başarının yolunu şöyle gösterir: "Ordularla kazanılan bir zafer ancak yol açıcıdır, yalnız bir araçtır." Gerçek zafer ise, öğretmenlerin oluşmasına aracı olacakları uygarlık yolundaki başarılarıdır.

Ağustos 1924'te Öğretmenler Birliği Kongresi'nde yaptığı konuşmada, "Hiçbir zaman aklınızdan çıkmasın ki Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdani hür, irfanı hür nesiller ister." Hedef

düşüncede, duyguda ve anlayışta özgür kuşaklar yetiştirmektedir.

Tarihçi Afet İnan, 1930 yılında onun şu sözlerini saptamıştır: "İnsanların yaşamına ve faaliyetine egemen olan güç, buluş ve yaratıcılık yeteneğidir. Buluş ve yaratıcılığı yapabilen insanların ise kesinlikle kültürlü olmaları zorunludur." Atatürk'ün bu sözlerine göre uygarlık yolundaki başarı öğretmenlerle kazanılacaktır, gerçek zafer bilim ve sanattaki yaratıcılığa yolları açmakla sağlanabilir, özgür düşünen gençler yetiştirilecektir.

Atatürk siyasette, ekonomide, sosyal hayatta, kültür hayatında, kısaca her alanda girişilmesine gerek duyduğu büyük atılımların ve yeniliklerin eğitimden geçtiğini görmektedir. Cumhuriyet kurulmuştur, Cumhuriyet'in yeni insanının yeni bir düşünce yapısı ile yetiştirilmesi gereklidir. Atatürk'ün belirlemiş olduğu "ülkeyi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma" hedefinin gerçekleştirilmesinde en etkili yol eğitim yoludur ve eğitim politikasının temel ilkeleri şu üç noktada toplanır: Ulusal, laik, pozitivist eğitim.

Atatürk, "çağdaşlık" olgusunun sanatla özdeş olduğu ve ulus bireylerinin çağdaşlık düzeyinde donanımı için eğitim ve sanat alanında sağlam temeller atılması gerektiği inancındadır. Batı örnek alınacaktır, ama taklit edilmeyecektir. Batının izlediği yol ve yöntemler ülke koşullarına uygun olarak kullanılacaktır. Bu görüşe koşut olarak batıdan uzmanlar çağrılır, batıya yetiştirilmek üzere öğretmen ve öğrenciler gönderilir. Bunların sonucunda sanat eğitiminde de çağdaşlığın temel taşları olan yasalar, yönetmelikler çıkarılır; okullar, müzeler açılır; kurslar düzenlenir; temel kurumlar, kurullar oluşturulur.

1926'da Türkçe öğretmeni, 1932'de resim öğretmeni, 1937'de müzik öğretmeni yetiştiren bölümler Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü çatısı altında açılır. 1927 yılında açılan Pedagoji bölümü ise eğitim yönetimi ve denetimi ala-

nında eleman yetiştirme görevini üstlenir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924) ise, çok parçalı ve dağınık eğitim sistemini bütünleştirmek ve geliştirmek gereksinimi ile çıkarılır. Müzeler, sanatsal ve kültürel zenginliklerin korunması, gelecek kuşaklara aktarılması, sanat ve kültür eğitiminde yararlanılması yönlerinden etkili kurumlardır. Müzeler, Cumhuriyet'le birlikte önemsenir; 1921'de Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 1927'de Ankara Etnografya Müzesi, 1937'de İstanbul Resim Heykel Müzesi kurulur, 1935'de Ayasofya Müzesi halka açılır. Ayrıca, eğitim araçları, öğretmen kitaplığı, okullarda yaptırılan öğrenci çalışmaları, eğitsel etkinlikleri gösteren fotoğrafları kapsayan Mektep Müzesi, 1926'da Ankara'da açılır. Bu müze ile öğretmen ve öğrencilerin eğitim-öğretim konusunda bilgilendirilmeleri hedeflenmiştir. Bu kapsamda Cumhuriyet'in 10. yılında "Seyyar Terbiye Sergisi" adıyla oluşturulan Eğitim Sergisi bir tren katarı ile yurdu dolaşır.

1924'de eğitim alanında Amerikalı John Dewey, 1926'da Resim-İş Eğitimi alanında Alman Prof. Frey ve Prof. Stiehler, 1935'de Müzik alanında Alman Prof. Paul Hindemith

ve 1936'da Macar Bela Bartok, 1939'da Tiyatro ve Opera alanında Alman Prof. Carl Ebert Türkiye'ye gelirler, gerçekleştirdikleri etkinliklerle Türk sanat ve kültür yaşamının gelişmesine katkıda bulunurlar.

Bir ulusu bütünleştiren en önemli olgu olan "dil" konusunda da köklü atılımlar gerçekleştirilir. 1928'de yeni Türk harfleri kabul edilir, 1932'de Türk Dil Kurumu kurulur, 1932'de I. Türk Dili Kurultayı, 1934'de II. Türk Dili Kurultayı yapılır, 1936'da Ankara'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulur. Basın yayın alanında ise 1935'de I. Türk Basın Kongresi, 1939'da I. Türk Yayın Kongresi toplanır. 1937'de İstanbul Radyosu, 1938'de Ankara Radyosu yayına başlar.

Halkın ve köylünün eğitimi görevini üstlenen halkevleri ve köy enstitülerinin kuruluş ve programlarında da sanat eğitimi gereksinimi gözletmiştir. Bu kurumlar, yıllarca Türk insanını sanatlarla tanıştırmış, içine almış, üretken yapmış, nice sanatçı ve sanat sever yetişmesine kaynaklık etmişlerdir.

Bu dönemde kültür, sanat, eğitim alanında gerçekleştirilen işler, çağdaş bir toplum oluşturmada kültürün temel alındığının kesin kanıtlarıdır.

